

2. Каменєва Т. Можливості та межі використання цифрових технологій в сфері кримінально-процесуальної діяльності. *Громадська думка про правотворення*. 2020. № 8(193). С. 17–21. URL: <http://nbuviap.gov.ua/images/dumka/2020/8.pdf>

3. Столітній А., Каліна А. Електронне кримінальне провадження у Чеській Республіці. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2017. № 3(15). С. 137–146. URL: <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/chasopys/ua/pdf/3-2017/stolitnij.pdf>

4. Сучасна електронна система управління провадженнями матиме кардинальний вплив на кримінальні розслідування в Україні. URL: <https://www.euam-ukraine.eu/ua/our-mission/about-us/>

5. Колотило О. Правове регулювання електронного кримінального провадження. *Юридична газета*. 2020. 27 квітня. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/kriminalne-pravo-ta-proces/pravove-regulyuvannya-elektronnogo-kriminalnogo-provazhennya.html>

Габорак О.М.

магістрант,

Університет державної фіскальної служби України

ДІЗНАВАЧ ЯК НОВИЙ УЧАСНИК КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Поняття дізнавача як учасника кримінального процесу вперше з'явилося у законопроекті № 7279-д від 20.04.2018, розроблення якого було викликано потребою у законодавчому врегулюванні застосування положень нового Кримінального процесуального кодексу України щодо особливостей досудового розслідування кримінальних проступків та їхнього судового розгляду [1]. Проте цей законопроект та роль дізнавача у розслідуванні кримінальних проступків зокрема не сприймалися фахівцями однозначно.

Так, у Висновку Головного науково-експертного управління від 24.05.2018 зазначалося: «2. У проекті пропонується доповнити КПК новою статтею 40-1 «Дізнавач», в частині першій якої зазначається, що дізнавач при здійсненні дізнання користується повноваженнями слідчого. Наведена норма сформульована некоректно, адже якщо

йдеться про повноваження, то ними особа наділяється, а не користується. Крім того, повноваження слідчого визначені в частині другій статті 40 КПК. Якщо зазначено, що дізнавач має такі самі повноваження, необхідність їх дублювання в частині другій статті 40-1 КПК (у редакції проєкту) відсутня. Водночас частину першу названої статті необхідно доповнити винятками із цього правила. Адже дізнавач апріорі не може бути наділений усім обсягом повноважень, якими наділений слідчий. 3. Відповідно до пункту 2 частини другої статті 40-1 КПК (у редакції проєкту) дізнавач уповноважений проводити негласні слідчі (розшукові) дії. Це положення суперечить частині другій статті 246 КПК, яка передбачає, що негласні слідчі (розшукові) дії проводяться виключно у кримінальному провадженні щодо тяжких або особливо тяжких злочинів, а відтак не можуть бути застосовані при досудовому розслідуванні кримінальних проступків» [2].

Водночас, розуміючи актуальність та важливість окресленого питання, група учених із Національної академії внутрішніх справ підготувала та опублікувала методичні рекомендації «Досудове розслідування кримінальних проступків», у яких, зокрема, містився алгоритм дій дізнавача під час розслідування кримінального проступку за фактом діянь, передбачених статтею 286¹ Кримінального кодексу України. Загалом науковці у цій праці підкреслювали, що дізнавачі проводитимуть розслідування кримінальних проступків за скороченою процедурою, тривалість якої не повинна перевищувати один місяць з дня вручення особі повідомлення про підозру» та наголошували, що таку практику визнали успішною ряд європейських країн. Так, у Чехії проведення розслідувань покладено на «поліцейських в уніформі» (аналог підрозділів патрульної та превентивної служб) та кримінальну поліцію (навантаження становить близько 65 і 35 % відповідно). Спеціально уповноважені поліцейські розслідують нетяжкі злочини за спрощеною процедурою протягом двотижневого терміну. Наближений до чеського порядок спрощеного провадження діє у Грузії. Там на рівні міських управлінь патрульної поліції створено шість відділів із розслідування нетяжких злочинів з ознаками очевидності, що виявлені патрульними поліцейськими. Спрощене провадження присутнє і у кримінальному процесі США, Великої Британії, Франції, Німеччини та інших держав [3].

Зі свого боку голова Національної поліції України І. Клименко наголошував, що впровадження інституту кримінальних проступків

розвантажить слідчих та дасть змогу підвищити якість розкриття тяжких і особливо тяжких злочинів. Він зазначив, що затверджений план заходів, які до 1 червня 2020 р. повинні бути виконані. Зокрема, до 30 травня мають бути створені та укомплектовані відділи дізнання у головних управліннях, у територіальних підрозділах до 30 червня – призначені штатні дізнавачі. На його думку, загальна кількість дізнавачів становитиме 3 644 особи, начальники головних управлінь повинні визначити поліцейських, які розслідуватимуть кримінальні проступки та направити їх на навчання до відповідних навчальних закладів, а також створити належні умови роботи для дізнавачів [4].

Першого липня 2020 р. з набранням чинності Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» від 22.11.2018 № 2617-VIII (із змінами та доповненнями) у законодавчий обіг було введено поняття «дізнавач». Згідно з цим Законом частину 1 статті 3 Кримінального процесуального кодексу було доповнено пунктом 4¹, який містить дефініцію терміна «дізнавач» – це «службова особа підрозділу дізнання органу Національної поліції, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу Національного антикорупційного бюро України, органу Державного бюро розслідувань, у випадках, установлених цим Кодексом, уповноважена особа іншого підрозділу зазначених органів, які уповноважені в межах компетенції, передбаченої цим Кодексом, здійснювати досудове розслідування кримінальних проступків». Крім того, Кримінально-процесуальний кодекс доповнено, відповідно до зазначеного Закону, статтею 40¹, у якій, зокрема, ідеться про такі повноваження дізнавача:

«1) починати дізнання за наявності підстав, передбачених цим Кодексом;

2) проводити огляд місця події, обшук затриманої особи, опитувати осіб, вилучати знаряддя і засоби вчинення правопорушення, речі і документи, що є безпосереднім предметом кримінального проступку або виявлені під час затримання, а також проводити слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії у випадках, установлених цим Кодексом;

3) доручати проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій у випадках, установлених цим Кодексом, відповідним оперативним підрозділам;

4) звертатися за погодженням із прокурором до слідчого судді з клопотаннями про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій;

5) повідомляти за погодженням із прокурором особі про підозру у вчиненні кримінального проступку;

6) за результатами розслідування складати обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру та подавати їх прокурору на затвердження;

7) приймати процесуальні рішення у випадках, передбачених цим Кодексом, у тому числі щодо закриття кримінального провадження за наявності підстав, передбачених статтею 284 цього Кодексу;

8) здійснювати інші повноваження, передбачені цим Кодексом» [5].

Варто наголосити, що дізнавач, здійснюючи свої повноваження, згідно з Кримінально-процесуальним кодексом, є самостійним у своїй процесуальній діяльності, у яку не мають втручатися особи, що не наділені на це законними повноваженнями.

На основі окресленого можна зробити висновок, що спрощений порядок досудового розслідування, який є ефективною практикою ряду європейських країн і США, та активна участь у цьому процесі дізнавачів повинні позитивно вплинути на розслідування кримінальних проступків. При цьому буде заощаджений час слідчих, які зможуть зосередити увагу на тяжких та особливо тяжких злочинах.

Список використаних джерел:

1. Пояснювальна записка до проєкту закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» від 19.04.2018. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63928

2. Висновок Головного науково-експертного управління від 24.05.2018. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63928

3. Досудове розслідування кримінальних проступків: методичні рекомендації / С.С. Чернявський та ін. Київ : Національна академія внутрішніх справ, 2019. 160 с.

4. Правоохоронці до 1 червня мають бути готовими до розслідування кримінальних проступків – голова Нацполіції. УНІАН. URL: <https://www.unian.ua/society/10852517-pravoohoronci-do-1-cherwnya-mayut-buti-gotovimi-do-rozsliduvannya-kriminalnih-prostupkiv-golova-nacpolicii.html>

5. Кримінально-процесуальний кодекс України (редакція від 11.09.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>